

מסורת הש"ס

(א) [נסהדרין קה. ע"ש, ב] [גן יאשיהו:] א [ויקרא טז]

»

מוסף רש"י

מאי דכתיב בראשית כו'. מ"ט כמיז כתיז בראשית יומז תאחריני, ואי משום מחילת ממלכתו קאמר, הי"ל למכתב בשנה ראשונה למלכותו, אלא להכי שני קרא בדבריה וסמיז בראשית, למללז מעשה בראשית הויז יומי יהויקוס שניקש הקצ"ה לחמורז את העולם לתמוז וסמוז כמו שהויז מבראשית [נסהדרין קה.]. כיוון שנסתכל בדרור. של יהויקוס שהויז דנקיט, שעריין לא גליז החשש והסמנר [סע]. דרור של צדקיהו. הויז רשעיים, שכל הדנקיטס הגליז כנר עם יהויקים [סע].

הדרן עלך יש בערבין

»

רבינו גרשום

פורענות מוזכרת בל. ואם יאירע לו אחד מאלו בתוך פ' יום ניצול מאותו פורענות: דנקות ח' אשר עשה **ואתבם** **ואת** **אבותיהם** את מלמדו כשצדקת עשה את אבותיהם ולא בדין: זה דור דרשני. כלומר כדור כן דורשיו היינו מנהיגיו: לענין **תוקפא** ו**ניחוחא**. כלומר שאם המנהיג קפדן כן כל הקהל וכן גמי אם הוא עניי אף כולן כן:

השג יד בנודר. [תשג יד דכתיב על פי אשר תשיג יד הנודר יעריכנו בתר השג יד דמעריך אוליין דהיינו נודר כדמפרש בגמרא ולא בתר וערך כדמפרש כיצד בני שני שהעריך כו': והשנים בנידר. היינו כערך מה שכתבו [בתורה] אם מבן חדש [שנים] אם מבן עשרים בתר שנים ועריך אוליין ולא בתר מעריך ומפרש כיצד בני אכל חד חתן: אבל בקרבנות [אינו כן]. ולא אוליין בתר השג יד דמירוי אלא [דנידון] כדמפרש הוי שאמר קרבנות של מצורע זה עלי שאביאם תחתיו: הוי מצורע עני [מביא קרבן עני] כו': דבי אומר אומר אני אף [בערבין כן. כמו] בקרבנות דאוליין בתר נידר. ובי בפני מה [כלומר [אם כן] מפני מה קמני רישא דמתני' עני שהעריך את השעיר נותן ערך עני דאוליין בתר השג יד דנודר **על שאין תעשירי** דאוליין כתיב נידר. ובי בפני מה שאמר [ערבי עלי] שתיים בערכו ושמע עני כו' אוליין קמני דמי עני אין נידון כהשג יד אלא הכל יתן כשיכול לדאמריין כפרק האומר משקלי עלי [לקמן כ.]. חומר נגדריס מצערבין שהגדריס אין נידונים כהשג יד: ומשני כדנתיב **על פי אשר פשגו וגו'.** כלומר האי דקרי למעריך הכא נודר [ו] לנישנא **בניד.** דהאומר דמי פלוני עלי אין נידון לפי מדת שנים אלא כפי שאותו פלוני נמכר בשוק: ואף על גז **דמדידו עשיר.** כתמיה. מדירו היינו זה שאמר קרבן מזורע [ו] עלי: **ולמא עליה.** דמזורע חס רחמנא אלות **אכל אמדידו** לא ואע"ג דהוי עני: **מאי אכל בקרבנות אינו כן.** הא בקרבנות נמי אולת כתר נודר:

פורענות מוזדמנא לו. למי שעברו עליו ארבעים יום בלא יסורין: **מפני הסוכחה.** שהיה מוכיח להם [ו] מעשיהם: **מאי דנתיב זה דור דורשיו.** דמקיש דור לדורשיו: **למעליטא.** לענין חסידות [ב]. **מאי שגל דכתיב ציהויקוס וצדקיהו בראשית** לפי שניקש הקצ"ה להפוך מעשה בראשית צימיהם: **סוקפא.** כעס: **ניחוחא.** נוח לנלות:

הדרן עלך יש בערבין

השג יד בנודר. תורת דין השג יד שהעני נידון בערבין לפי השג ידו כדכתיב א ואס מן הוא מעריך כתר נודר אוליין ולא כתר נידר כדמפרש לקמן: והשנים **בניד.** כדמפרש לקמן [ות]. ילד שהעריך זקן נותן ערך זקן ללא אוליין כתר שנים [ו] ידיה דנודר דהא לא אמר ערכי עלי אלא ערך פלוני עלי וערך זקן מנן ששים ומעלה פחות מערך ילד: **והערינן בנערך.** קצב הערך דוכר ונקצה כתר נערך אציל ולא כתר מעריך כדמפרש לקמן [סס] איש שהעריך אשה דלאמר ערך פלוניא עלי נותן ערך [ו] הנערך: **נומן הערך.** כדמפרש לקמן [סס] שאס העריך עצמו [ו] פחות מנן עשרים דהוי ערך קטן וקודס נתינתו נעשה בן עשרים אינו נותן אלא כשהע שהעריך תמילה: **אומר אני אף בערביין כן.** אינו מתרמי בערבין דומיא דקרבנות הוי כקרבנות דהא דלאמרת דערבין אינן כקרבנות משום דלא דמו **אהדדי** דמפני מה עני שהעריך עשיר נותן ערך עני לפי השג ידו משום דלין העשיר חייב כלום ולא דמי למזורע וזה שאמר על העשיר לא נתכוון אלא לפי מדת שנותיו של העשיר שפחותין או יתירין על שנותיו שלו הלכך נידון כהשג יד שנותיו ערכי עלי. **דהוי איש עשיר שלם דומיא דמזורע** עשיר ושמע עני וכו' [א.]: **גב' וקפרין השג יד מעערין הוא.** ולא בנודר שהאומר דמי עני אין נידון כהשג יד אלא הכל יתן כשיכול לדאמריין כפרק האומר משקלי עלי [לקמן כ.]. חומר נגדריס מצערבין שהגדריס אין נידונים כהשג יד: ומשני כדנתיב **על פי אשר פשגו וגו'.** כלומר האי דקרי למעריך הכא נודר [ו] לנישנא **בניד.** דהאומר דמי פלוני עלי אין נידון לפי מדת שנים אלא כפי שאותו פלוני נמכר בשוק: ואף על גז **דמדידו עשיר.** כתמיה. מדירו היינו זה שאמר קרבן מזורע [ו] עלי: **ולמא עליה.** דמזורע חס רחמנא אלות **אכל אמדידו** לא ואע"ג דהוי עני: **מאי אכל בקרבנות אינו כן.** הא בקרבנות נמי אולת כתר נודר:

יש בערבין פרק שלישי ערבין

השג יד בנודר והשנים בנידר והערבין בנערך. תימה אמאי לא ערבינהו כהדי הדדי וליתני השנים והערבין בנערך ועוד תימ' אמאי לא תני [ו] זכר נותן ערך נקצה ולא אינטריך לקמן לומר הערבין בנערך [א] כו': **ביצד** עני שהעריך את העשיר כו'. [י] (פי' רש"י) לעיל [דף ז.]: פרק אין נערבין פחות כו':

פורענות מוזדמנת לו תניא רבי אליעזר הגדול אומר [א] אלמלא בא הקב"ה עם אברהם יצחק ויעקב בדין אין יבולין לעמוד מפני תוכחה שנאמר י'ועתה התיצבו ואשפטה אתכם לפני ה' את כל צדקות ה' אשר עשה אתכם ואת אבותיכם ^ז זה דור דורשיו מבקשי יעקב סלה פלוגי בה רבי יהודה נשיאה ורבנן חד אמר דור לפי פרנס וחד אמר פרנס לפי דורו למאי הלכתא אילימא למעלויותא דמר סבר אי מעלי דרא מעלי פרנס ומר סבר אי מעלי פרנס מעלי דרא הא איכא צדקיה דהוה מעלי ודריה הוה מעלי והא יהויקים דהוה הוה מעלי ודריה הוה מעלי דמא ^ברבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מאי דכתיב ^גבראשית במלכות יהויקים ^דמלך יהודה ^ה ביקש הקב"ה להחזיר את העולם לתוהו ובהו בשביל יהויקים כיון שנסתכל בדרור נתיישבה דעתו ביקש הקדוש ברוך הוא להחזיר את העולם לתוהו ובהו מפני דורו של צדקיהו כיון שנסתכל בצדקיהו נתיישבה דעתו אלא לענין תוקפא וניחוחא קאמרין:

הדרן עלך יש בערבין

השג יד בנודר והשנים בנידר והערבין בנערך והערך בזמן הערך השג יד בנודר כיצד עני שהעריך את העשיר נותן ערך עני ועשיר שהעריך את העני נותן ערך עשיר אבל בקרבנות אינו כן ^אהרי שאמר קרבנו של מצורע זה עלי היה מצורע עני מביא קרבן עני עשיר מביא קרבן עשיר רבי אומר אומר אני אף בערבין כן יוכי מפני מה עני שהעריך את העשיר נותן ערך עני שאין העשיר חייב כלום אבל עשיר שאמר ערכי עלי ושמע עני ואמר מה שאמר זה עלי נותן ערך עשיר: **גב' [ג] השג יד במעריך** הוא כדכתי' ^אאשר תשיג יד הנודר יעריכנו הכהן השנים בנידר בנערך הוא איירי דאמר השג יד בנודר אמר נמי השנים בנידר: השג יד בנודר כיצד עני שהעריך את העשיר נותן ערך עני: **כו"ט** דאמר קרא אשר תשיג יד הנודר בנודר תלה רחמנא אבל בקרבנות אינו כן הרי שאמר קרבנו של מצורע זה עלי היה מצורע עני מביא קרבן עני ואע"ג דמדידו עשיר ^אואם דל הוא אמר רחמנא ולא דל הוא אמר רבי יצחק כשהיה מדירו עני ודלמא עליה ידיה חס רחמנא אמדירו לא דהכתיב הוא אמר רב ארא בר אהבה ואין ידו משנת לרבות את הנודר אבל מדירו עשיר הכי נמי דמיייתי בעשירות א"כ מאי אבל בקרבנות אינו כן

יז.

השג יד בנודר והשנים בנידר והערבין בנערך. תימה אמאי לא ערבינהו כהדי הדדי וליתני השנים והערבין בנערך ועוד תימ' אמאי לא תני [ו] זכר נותן ערך נקצה ולא אינטריך לקמן לומר הערבין בנערך [א] כו': **ביצד** עני שהעריך את העשיר כו'. [י] (פי' רש"י) לעיל [דף ז.]: פרק אין נערבין פחות כו': **השג יד בנודר** במעריך הוא. פי' במעריך דוקא לא בנודר כדקאמר' לקמן כהאומר משקלי [דף כ.] חומר נגדריס מצערבין שהגדריס חלים על הצהמה ועוף ואין נידונין כהשג יד מה שאין כן בערבין [ג] (והוא למעוטי מזורע עשיר): **השג יד בנודר** כיצד עני שהעריך את העשיר נותן ערך עני. [ד] מפי הר"ר מנחם מילאו"י כגון עשיר שאמר ערכי עלי ושמע עני [ו] ואמר זה עלי נותן ערך עני [ו] אכל בקרבנות אינו כן הרי שאמר קרבן של מזורע זה עלי כו' [ו] אהא פלוג רבי ואומר [י] עשיר שאמר ערכי עלי ושמע עני ואומר מה שאמר זה עלי נותן ערך עשיר כמו בקרבנות וכן משמע עני [י] פי' דממני': [ז] אכל מדירו עשיר מאי הכי נמי דמיייתי בעשירות א"ה מאי אכל בקרבנות אינו כן. והלא בקרבנות כמו כן הדין שאס אמר עשיר קרבנות של מזורע עני זה עלי נותן ערך עני ושמע עני דאוליין כתר נודר ובערבין ערכי עלי ושמע עני [ו] ואמר מה שאמר זה עלי נותן ערך עני ושמי אחרת פי' בקרבנות לערבין ומשני אחרת פי' אמלורע עשיר ומדירו עני דאילו גבי מזורע אס אמר עני קרבן של מזורע עשיר זה עלי נותן ערך עשיר ללא אוליין כתר הנודר ובערבין אוליין כתר הנודר דאילו אמר עשיר ערכי עלי ושמע עני [ו] ואמר מה שאמר זה עלי נותן ערך עני דאוליין כתר הנודר ומש"ה אינטריך הוא למעוטי גביה ללא אוליין כתר נודר כמו בערבין ולרבי דלאמר ערבין וקרבן שוין צדון זה אס כן לא אינטריך הוא למעוטי מזורע עשיר כאלו שמדירו עני נותן ערך עשיר שרי גבי ערבין כן הדין אלא אינטריך הוא למעוטי מזורע עני ומדירו עשיר דס"ד הואיל ורבי כתר חיובה דגבול אולי ה"נ ניזיל כתר חיובה דגבול וייתי קרבן עני קמ"ל ללא אכל לרבנן לא אינטריך הוא למעוטי מזורע עני ומדירו עשיר דהואיל דנערבין אוליין כתר נודר פשיטא דבמזורע נמי אוליין כתר נודר ולא אינטריך הוא להכי כן כדפי' וכן פירש רש"י וכי דייקנין כסוגיא דשמעתין כן הוא אכל לריך עיון לרבי דמדמה אמר העשיר ערכי עלי לקרבנות דמזורע עשיר דעני הנודר צעי לאיחויי קרבן עשיר והיינו דוקא כשאמר העני הרי עלי קרבנות מזורע זה לפוטרו ואס אמר כן בערבין מאי טעמא דרבנן כיון שאמר הרי מה שאמר זה עלי

לפוטרו אס כן נדר כהדיא חמשים סלעים ואין נפטר בערך עני כג': עשיר, לכן תננהו בחדא לישנא והיינו דקאמר בגמרא איירי דאמר השג יד בנודר אמר השנים בנידר. הראש"י ד"ל:

	עין משפט
	נר מצוה
	
	א א מיי"ד מהלכות מעשה קרבנות סלה ט ופ"ה מהל' מחוסרי כפרה סלה א':
	ב ב מיי"ד מהלכות ערבין סלה ו':
	

תורה אור השלם

- ↑ ועתה התיצבו ואשפטה אתכם לפני יי את כל צדקות יי אשר עשה אתכם ואת אבותיכם: שמואל א י ב ו
- ↑ זה דור דרשיו מבקשי פדך יעקב סלה: תהלים כד ו
- ↑ בראשית במלכות יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה וזהו הדבר דהו מאת יי לאמר: ירמיה כו א
- ↑ ואם מך הוא מעריך ודעמדידו לפני הכתר והעריך אותו הכתר על פי אשר תשיג יד הדבר יעריכנו הכהן: וירקא כו ח
- ↑ ואם דל הוא ואין דין משנת וקצח כפש אחר אשם לתנופה לבפר עליו ועשרון סלת אחד בלול בשמן למתנה וכל שמוך: וירקא רב כא

הגהות הב"ח

(ב) רש"י ד"ה למעליטא וכו' פסוקות ספ"ד ואח"כ מ"ה בראשית מאי שגל דכתיב: (ג) ד"ה והערינן בנערך וכו' ערך אשה ספ"ד ואח"כ מ"ה הערך בזמן: (א) ד"ה אכל וכו' עני וכו' ספ"ד ואח"כ מ"ה השג יד כו' וקפרין: (ז) ד"ה השנים בנידר בנערך הוא ולא בנידל:

שינויי נוסחאות

[א] אומר אלמלי בל [גב"א]: אלמלא [כלעניין] [ש"ח.]. [ב] יהודה בראשית ממלכת צדקיה מלך יהודה (ירמיה כח א) ביקש [ש"ח.]. [ג] השג יד בנודר השג יד במעריך הוא כדכתיב כאשר תשיג [ש"ח.]. [ד] להס לפי מעשיהם [ש"ח.]. [ה] מינת ידיה מתקן [ש"ח.]. [ו] עצמו בהיותו פחות מנן עשרים [ש"ח.]. [ז] מדת שנות העשיר הוא נודר לישנא דקלא [ש"ח.]. [ט] מזורע זה עלי [ש"ח וכו'] ברוש"י [ו] ג"א והערבין בנערך כיצד ילד שהעריך זקן או זכר שהעריך נקסו ולא אינטריך לומר והשנים בנערך וכו', [א] בנערך כיצד כו' [ש"ח.]. [ב] ליל פורשות, [ג] מהש"ק [ו] וכן ס"א"ק ומגיה ששין כדכיר דלקמן, [יז] עני. מפרש הר"ר מנחם [ש"ח.], [טו] ואמר מה שאמר זה עלי [ש"ח.]. [טז] ערך עני ספ"ד, ומה"ד אכל בקרבנות [ש"ח.]. [יז] כדפיר' ואהא, [יח] ואומר דעשיר שאמר [ש"ח.]. [יט] משמע דיהטא דשמעתא דאמר' אכל כו' [מינות פי' דמנתי' מתקן] [ש"ח.]. [כ] מתחיל דבור מדע [צ"פ], [כא] כדפ"ד שהדירש, [ובמדירין [צ"פ], [כג] גי' צ"ק אלא הוא למעוטי מזורע עשיר ומדירו עני כדפי'שתי, [כד] עני. מורי הרמ"ד [ש"ח.],

שיטה מקובצת

תוס' ד"ה השג יד כו' בנערך. גליון. וי"ל משום דשנים בנידר אם ילד הוא אם זקן היה ראוי גם השג יד תהיה בנידר אם עני אם

^[1] (הדמורד) [דמצורע]

^[2] הוי עני אלמא דבתר מדיר אוליין מאי אבל בקרבנות אינו כן כלומר דאוליין בתר נידר הא קא חזינו דמוקיא דאוליין [נמן] בתר מדיר כמו בערבין: